

Batı'da Din Sosyolojisi

Teori ve Yöntem Analizleri

Dr. İSA KUYUCUOĞLU

ESKİYENİ YAYINLARI
ANKARA 2008,
200 S., 13.5X21 cm,
ISBN: 978-605-5978-02-0

Din bilimi açısından herhangi bir dine mensup olmak; bir yönüyle müteal (yüce) bir varlığa inanmak, diğer yönüyle de bu varlıkla iletişim kurarak uyumlu bir hayat yaşamak anlamına gelir. Herhangi bir dine inanan birey inandığı yüce varlığa ferdi veya toplu olarak ibadet ederek, dinin, inanç, ibadet, ahlâk ilkelerini ve kültürel değerlerini uygulayarak inandığı aşkın varlıkla iletişim kurmak ister.

İnançlı insanın bireysel, ailevi ve toplumsal davranışları inanılan dinin sosyal, kültürel ve etik ilkeleri tarafından biçimlenir. Din bireyin söylem ve eylemlerinin inançlarıyla uyuşması durumunda onun hayata bir anlam kazandırabilir.

Klasik sosyologların karşıt tezlerine rağmen din günümüzde de insan hayatının değişik boyutlarının vazgeçilmez bir gereksinimi olarak var olmaya devam etmektedir.

Dinin toplumsal işlevi Din Sosyolojisi Bilim Dalının en önemli araştırma konularından birisidir. "Batıda Din Sosyoloji" kitabı bu bilim dalındaki tarihte iz bırakmış ve günümüzde etkinliğini sürdüren din teorilerini incelemeyi amaçlayan bir çalışmadır.

Ana metin, İngilizce özet ve kaynakça ile birlikte sekiz bölüm ve 200 sayfadan meydana gelen kitap FCR Yayınları tarafından 2008 yılının ilk yarısında basılmıştır. Kitap aslında din sosyolojinin "ne" olduğu sorusunda cevap arayan ve yedi bölümden meydana gelen teori bölümü ile araştırmanın "nasıl" yapılacağı sorusunu irdeleyen metot bölümünden oluşmaktadır. Kitabın ağırlıklı olarak üzerinde durduğu teori kısmında sosyoloji ve sosyolojide önemli akımlar, din sosyolojisinde ve dinler tarihinde önemli bir tartışma konusu olan dinin tanımı ve din sosyolojisi teorilerine yer verilmiştir.

Teori bölümünde din sosyolojisi teorilerinde önemli bir yer tutan olan işlevsel (*fonksiyonel*) ve *fenomonolojik* ekoller ağırlıklı olarak incelenmiştir. Dinin toplumsal rolüne odaklanan işlevsel teorilere örnek olarak *Emile Durkheim*'in görüşleri tartışılmış ve bu ekolün günümüzdeki temsilcileri sayılan *Niklas Luhmann* ve *Anthony Giddens*'in gibi sosyologların düşüncelerine yer verilmiştir.

Toplumsal çatışmaları ve dinin bu çatışmalardaki rolüne odaklanan çatışma teorilerinde bu ekolün kurucusu kabul edilen *Karl Marx* ve *Milton Yinger*'in fikirleri tartışılmıştır.

Toplumda bireylerin inancı veya sosyal aktörlerin bilinçlenme süreçlerine odaklanan fenomenolojik din teorisi ekolünün kurucusu olarak kabul edilen Alman sosyolog *Max Weber* ile birlikte, *Peter Ludwig Berger*, *Thomas Luckmann* ve *Clifford Geertz* gibi sosyologların teorileri fenomenolojik din teorilerine örnek olarak incelenmiştir.

Din araştırmasında kullanılan teknik ve yöntemleri ortaya koymaya amaçlayan metotlar bölümünde ise nitel ve nicel ölçümlerdeki kriterler belirlendikten sonra, sosyolojik araştırmalarda izlenen çalışma prosedürü ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu bölümün sonunda da *röportaj*, *anket* ve *gözlem* gibi soruşturma tekniklerinde izlenen yöntemler ve bu yöntemlerde ortaya çıkabilecek olası komplikasyonlara dikkat çekilmiştir.

Kitabın teori ve metot bölümlerindeki değişik konu ve temalar bağımsız olarak okunabileceği gibi, hepsi birden Din Sosyolojisi Disiplinin problemlerindeki temel ilkeleri irdeleyen, birbirleriyle ilişkili ve bağda-

şımlı bölümler olarak ta okunabilir. Kitaptaki örneklemeler bilinçli olarak tarihteki ve günümüzdeki farklı toplumlardan seçilerek branşın muhteiyatının genişliğinin ortaya konması amaçlanmıştır.

Batı dünyasında Din Sosyolojisi branşında tartışılan teorileri ve metotları analiz ederek ülkemizde bu alanda çalışan akademisyen ve araştırmacılara faydalı olmayı amaçlayan kitap, aslında din ve toplum arasındaki komplike bağıntı konusunda kafa yoran toplum bilimcilerinin vardıkları sonuçları merak eden her kesimden insana faydalı olmayı amaçlamaktadır. ■

Badel YILDIRIM

Sosyoloji Söyleşileri

Yrd. Doç. Dr. KADİR CANATAN

ESKİYENİ YAYINLARI
ANKARA 2008,
150 S., 13.5X21 cm,
ISBN: 978-605-5978-01-3

Türk toplumunda henüz olması gereken konumda değilse de sosyoloji, son yıllarda çoğu kişi tarafından merak edilen ve ilgiyle izlenen bir disiplin haline gelmiştir. *Sosyoloji Söyleşileri*, küçük ama ilgili bir gruba verilen on derslik bir söyleşiden doğmuştur.

Kendisi de bir sosyolog olan yazar, güncel yaşamda konuştuğumuz; “bilim olarak sosyoloji”, “din sosyolojisi”, “modern dünyada din”, “modernleşme”, “din-değişim ilişkisi”, “tarihsellik-evrensellik”, “çokkültürlülük”, “toplumsal cinsiyet” ve “yabancılaşma” gibi oldukça popüler konuları akıcı ve anlaşılır bir dille sunmaktadır. *“Bu popüler konuları işlerken kendimi hep, dilde yaşadığım gerilime benzer bir atmosfer içinde buldum. Bir yandan konuları güncel hayatla ilişkilendirmek, diğer yandan da sosyolojik bilgi ve kuramın derinliğini hissettirmek zorundaydım”* diyen yazar, bu derslerin kendisinde yarattığı gerilime işaret etmektedir.

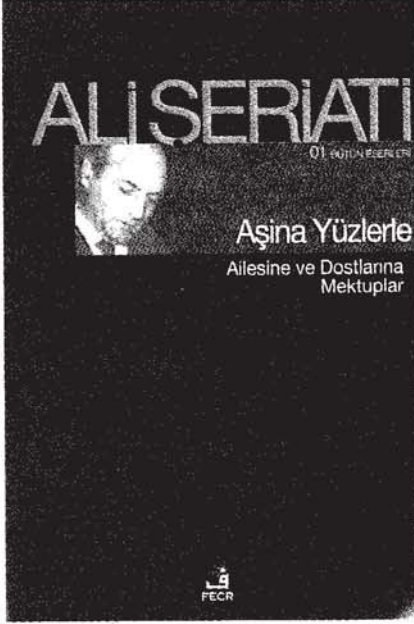
Sosyolojik Söyleşiler’de yazar, zaman zaman sosyolojinin bilinen sınırlarının dışına çıkarak felsefi konulara da girmektedir. Özellikle “din-değişim ilişkisi”, “tarihsellik-evrensellik” ve “yabancılaşma” gibi başlıklarda felsefi konulara da hâkim olduğunu göstermektedir. Her bir konuyu kendine özgü yorumlarla ele alan yazar, Türkiye’de sosyolojinin konumuna ilişkin olarak da şu değerlendirmeye yer vermektedir: *“Bu ülkede sosyoloji, her şeyden önce “kuru bilgiler” olarak öğrencilere aktarılmaktadır. Öğrenci ve akademisyen, sosyolojik bilgileri “görevi gereği” edinmekte ya da aktarmaktadır. Bu bilgilerin çoğu zaman Batılı bağlam içinde üretilmiş olması işi daha da zorlaştırmaktadır. Oysa sosyoloji, sadece teorik bir bilim değildir; tam tersine değişmekte olan toplumların sorunlarını çözmek ve en azından hafifletmek için işlevsel ve uygulamalı bir bilimdir. Maalesef ülkemizde sosyoloji, henüz politikaların belirlenmesinde taraf olan bir etken değildir. Yapılan az sayıdaki araştırmaların hükümet ve yerel yönetim politikalarına ne kadar yansıdığı tam olarak bilinmemektedir. Bu bile, sosyoloji açısından ilginç bir araştırma konusu olabilir. Ama gözlemlerimiz bizi yanıltmıyorsa sosyoloji, ne kamusal anlamda tanınmış bir disiplin sayılır, ne de üretilen ve uygulanan politikalarda bir etki sahibidir. Bu ülkede iktisat, işletme ve bilgisayar gibi bilim dallarına verilen değer ve önem sosyolojiye verilmediği müddetçe, sosyoloji soyut ve fantezi bir bilim olmaktan kurtulamayacaktır.”* ■

Dilek ÖZCAN

Aşına Yüzlerle

(Ailesine ve Dostlarına Mektuplar)

Dr. ALİ ŞERİATİ

FECR YAYINLARI
ANKARA 2007,
271 S., 13.5X21 cm,
ISBN: 978-975-6004-39-5

Editörlüğünü, Türkiye’de Fars dilinin en önemli iki ismi olan Doç. Dr. Hicabi KIRLANGIÇ ile Doç. Dr. Derya ÖRS’ün yaptığı ve tamamı 37 kitaptan müştekkil “Ali ŞERİATİ Külliyyatı”nın ilk kitabı olarak yayımlanan bu eseri Davut Duman tercüme etmiştir ve Ali ŞERİATİ (1933-1977)’nin ailesine ve dostlarına yazmış olduğu mektup ve notları içermektedir.

Kendi medeniyetinin sınırlarını çok iyi bilmesinin yanı sıra, Batı’yı da ‘Batılılaşma’ batağına sapkınmadan ve kendi dünyasından bakarak anlamış olmanın verdiği özgüvenle hareket edebilen büyük düşünce işçisi Ali ŞERİATİ’nin daha yakından tanınmasına imkan veren bu kitap, altı bölümden oluşuyor.

Birinci bölümde ŞERİATİ’nin babasına, eşine ve oğluna yazmış olduğu mektuplar yer alıyor. Özellikle babasına yazmış olduğu mektuplardan bir tanesi inandığı doğrular uğruna can verecek kadar yürekli kişiliğe sahip Ali ŞERİATİ’nin dünyasını anlamak

açısından önemli tesbitler içeriyor. Söz konusu mektup, “acı içinde kıvranan” ve “tahammülsüz” bir evladın kendisini takiiye yapmaya yönlendiren “babasına yönelik nasihatlerini içerirken, hem İran şartlarını (mektubun yazılış tarihi 1972 yılı sonrasındır) anlamaya hem de ŞERİATİ’yi gerçek manada tanımaya imkan veriyor. Mektubun dikkat çekici bir diğer özelliği; “insanî ve toplumsal şahsiyetimizi tümüyle felç eden en güçlü, en köklü ve en büyük iki etken edebiyatımız ve mezhebimizdir.” diyen ŞERİATİ’nin takiiyeye bakışını, Şia tasavvurunu, imam anlayışını ve Ehl-i Sünnet’e yaklaşımını içermesidir.

Ali ŞERİATİ’nin henüz 39 yaşında iken yazmış olduğu bu mektup şu cümleyle sona eriyor; “Allah’a nasıl şükretmeyeyim ki “ölmeden önce ölmüşüm” ayağımda hiçbir bağ, sırtımda hiçbir yük yok. “Güzel ölmek.” Hiçbir şeyim yok ki yitirme kaygısıyla zavallılaşayım ve böylece en şerefli ilahî ve insanî iki nimet olan şeriat ve akli kendi şerefimi ve halkın şuurunu örtmek için kılıf olarak kullanmak zorunda kalayım.” Amerika’yı ta 1976 yılında Arap cahiliyesinin aynısı olarak niteleyen ŞERİATİ, Aşk, Adalet, ve Özgürlük hakkında Amerika’da bulunan oğlu ihsana 1977 yılında şöyle seslenmiş:

“Büyük bedbahtlık, çağımız insanın en büyük bedbahtlığı, üç fitri ihtiyacının tecellisi olan üç tarihî arzusunun birbirinden uzak düşmesidir. Oysa bu üç arzu, birbirinden uzak olduğunda yalan olup çıkar. Bunlar birbirlerinden uzakta yaşayamazlar. Her birinin gerçekleşmesi diğer ikisinin varlığına bağlıdır. Bunlar biri topal olunca diğer ikisi de yıkılan schpa gibidir. Özgürlük, Aşk ve Adalet. Özgürlük ve adalet olmadan tek başına aşk asılsız bir Süfiliktir. Hürriyetsiz, aşksız adalet, modern ve gelişmiş besi ahırlarında koyunlar gibi sürüce yaşamaktır. Adaletsiz ve aşksız özgürlük ise ayyaşlıktır.”

Kitabın ikinci bölümünde yer alan ve yakın arkadaşlarına yazmış olduğu mektuplar, özellikle İran toplumunu, Hüseyiniye-i irşâd kurumunu ve ŞERİATİ’nin tekliflerini ihtiva ediyor.

Kitabın üçüncü bölümünde ise “Şehadet, eylemsizlik çağında hakperestlerin görevidir.” diyen Ali ŞERİATİ’nin şehid edilen bir arkadaşı ile eşine ve onların ailesine seslenişini yer alıyor.

Dördüncü bölüm iki vasiyet içeriyor. “Destanım şu ki: isim söylemek ve yazmaktı. Tek kelimesini domuzların ayağına dökmedim.” diyen Ali ŞERİ-

ATÎ'nin çocuklarına ve eşine yazmış olduğu vasiyeti, "beni tedirgin eden, tamamlanmamış ölmek değildir. Fakat korkum telef olmaktır."cümlesiyle taçlanıyor.

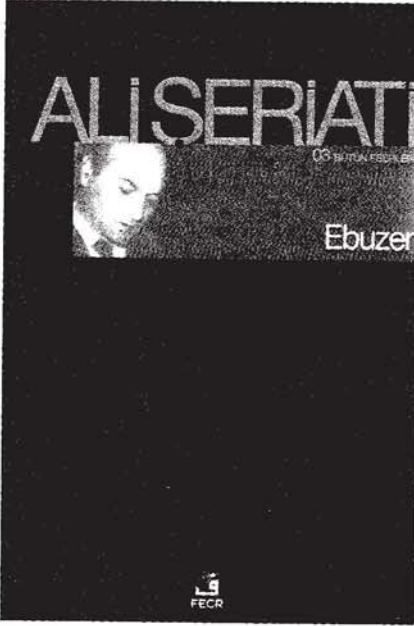
Son yazılarının yer aldığı beşinci bölümün ardından kitap "Son Söz" başlığını taşıyan 6. bölüm ve resimler ile son buluyor.

Konjonktürel kimliklere itibar edilen bir dönemde, "Tevhidî dünya görüşüne sahip" Ali ŞERİATÎ'yi bü-tüne serleriyle düşünce dünyamıza tekrar kazandıran FECR YAYINLARI'na ve tüm emeği geçenlere teşekkür etmek ise ifa edilmesi gereken bir hakşinaslıktır. ■

Rufi TİRYAKİ

Ebuzer

Dr. ALİ ŞERİATİ

FECR YAYINLARI
ANKARA 2007,
216 S., 13.5X21 cm,
ISBN: 978-975-6004-37-1

Ali ŞERİATÎ Külliyyatı'nın üçüncü kitabı olarak yayımlanan metni Mısırlı yazar Abdulhamid Cevdet es-SEHİÎâr'a ait olan ve Ali ŞERİATÎ'nin (1933-1977) bir tür "çeviri-yazım- usûlü ile Fars diline aktardığı bu eseri de Abdullah YEGİN tercüme etmiştir ve 'İs-

lam tarihinde hayatı karanlıkta kalmış olan' Ebû Zer'in hayat hikâyesini konu edinmektedir.

ŞERİATÎ'ye göre ancak ideoloji büyük insan üretir. Tarihte yeni bir toplum ve yeni bir hareket oluşturan şey, inanç doğuran ideolojik harekettir. İsimsiz, iman-sız ve yarı vahşi bir insanı, mesela Cündeb-i Cünadeyi, Ebû Zer'i gıfârî yapabilmek, her hareket ve ekole nasip olmaz.

"Din, içinde gerçek inanç üretilen bir fabrikadır." di-yen ŞERİATÎ'ye göre Ebû Zer'de bu fabrikanın en yüksek ürünüdür. Peki neden Ebû Zer de bir başkası değil sorusu, kitabın varlık nedenini anlamayı sağla-yacak bir sorudur.

ŞERİATÎ'nin, ömrü boyunca takip ettiği Ebû Zer'i örnek olarak öne çıkarmasının arka planında, şahlık rejimi, eylemlilik ve direniş ruhu yatmaktadır. Ebû Zer'in örnekliliği Ali ŞERİATÎ'nin karakterinin oluşu-munda büyük bir etkiye sahip olmuştur.

Ebû Zer eşitlik, kardeşlik, adalet ve özgürlük vaaz eden, bağlı, sadık, meydan okuyan, devrimci Müslü-man için bir işaret bir semboldür.

Ebû Zer, Hz. Peygamber(s)'in eşitlikçi ve kardeşliğe dayalı İslam'ından tüm sapmalara karşı direnen adil ve sorumlu Müslümandır.

Ebû Zer büyük bir inkılapçıdır; soyluluğa, baskıya, zorbalığa, adam kayırmacılığa, yoksulluğa ve imtiyaza karşıdır.

Çağdaş bir Ebû Zer olan Ali ŞERİATÎ'nin bu kitabı, merhametini yitirmiş bu çağın vicdanı olan ahlak er-leri için... ■

Rufi TİRYAKİ